

8. Новейший философский словарь. – 3-е изд., исправл. – Минск: Книжный Дом, 2003. – 1280 с.

9. Сініцина А. Історико-філософські ідеї українського романтизму (П.Куліш, М.Костомаров): Автореф. ... к. філос. н. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. І.Франка, 2001.

10. Українські поети-романтики. – К., 1987.

11. Філоненко С. Доля як творчість. Творчість як доля (на матеріалі прози Оксани Забужко) // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. ст. Вип. 6: Лінгвістика і літературознавство. – К.: Знання України, 2001. – С. 248–256.

Т.О.Сидоренко

Естетика поетичного простору в творчості В.Забіли (постбарокова ретроспекція)

Не слід шукати в поезії В.Забіли того, чого там немає. Натомість потреба заглибитися в символіку просторових координат у його текстах, в естетичні витоки цієї символіки більш ніж очевидна.

Свідомо не торкаючись теми поетичного біографізму в творчості В.Забіли (про це гіпердостатньо сказано в українському літературознавстві багатьма дослідниками), виокремимо три домінуючі фактори, що ідентифікують поета як самодостатнього, талановитого майстра слова. Перший фактор – це залежність поета від фольклору; другий – не менша залежність від впливу Т.Г.Шевченка аж до фрагментарної стилізації під його манеру письма; третій – лірично-меланхолійне переплавлення на поетичну мову власних (авторських) депресивних душевних нашарувань, що в цілому надає його поезії абсолютно мінорної настроєвості.

Мінорне у Забіли все: і тематика, і мотиваційне начало, і характери персонажів, і сам поетичний хронотоп, у рамках якого вони зображені. Проаналізуємо одну із складових поетичного хронотопу в творчості Забіли – просторову перспективу.

Поетичний простір автор вибудовує за вертикальним принципом: небо, сонце, зорі, місяць, хмари – це верхня просторова межа; поле, земля, ліс, річка, море, берег, дуброва, пуща, могила, двір, хутір, хата – це нижня просторова межа. Обидві межі об'єднані наймасштабнішою, безмірною просторовою категорією – "світ".

Образ світу можна сприймати як багатомінливий, емоційно наповнений організм, центротворною фігурою якого є ліричний герой, що постійно нарікає на свою гірку долю. Тому світ водночас є однією з клю-

чових характеристик героя і найважливішим поняттям, що віддзеркалює його внутрішні психоемоційні стани: нудьга, смуток, розчарування, розпач. Цікаво те, що світ "крутиться" навколо героя. Ліричний герой у світі – це те ядро, навколо якого групуються інші складові цього образу.

Образ світу в Забілі – інтегруючий щонайперше в чуттєвому вимірі. Він вбирає в себе широкий спектр почуттів автора/ліричного героя. Зробимо спробу диференціації образу світу співвідносно до чуттєвої сфери, якою наповнена поезія.

1. Світ–опозиція:

Увесь світ мені немилий,
Не хочу більш жити.
("Маруся")

Нещадніша всього в світі
Бідна сиротина.
("Сирота")

Очі мавши, я не бачу
Радісного в світі.
("Будяк")

2. Світ – осередок зла:

Дак їх (злих людей – С.Т.) треба стерігатись
Більше всього в світі.
("Будяк")

Не люблю я людей в світі
З такою душею.
("Повіяли вітри буйні")

Якби в світі пожить можна,
Щоб не гризло горе.
("Палій")

3. Світ – територія самотності:

І я в світі, як той човник,
Де пристать, не знаю.

Ніхто в світі не знатиме,
Де моя могила.
("Човник")

Неначе він один в світі,
Ні к кому озваться.
("Сирота")

Грко живе той у світі,
Хто не має долі.
("Туга серця")

На білому на сім світі
Не знаєш де діться.
("Розлука")

4. Світ – крихітка радості:

Казала, що тільки в світі
Мною і втішалась.

Щасливіший всіх на світі
Був я в ту годину.
("Повіяли вітри буйні")

Пригорни мене до себе,
Пожалуй на старість,
Щоб пізнала душа моя,
Що то в світі радість.
("Туга серця")

Образ світу в Забілі інтеграційний і в іншому вимірі. Він об'єднує численні "точки дотику" думок, почуттів, настроїв ліричного героя, об які він або спотикається й падає, або з гіркотою згадує щасливі миті життя. Це складні бар'єри, які герой здебільшого не долає, – своєрідні лінії зламу його психічних проявів. У ролі таких бар'єрів у поезії зображені двір, хата, хутір, берег, поле, могила, байраки, рови, дуброва, сира земля та ін.:

По байраках через рови
Годі вже стрибати.

Де та сила, що носила
Тебе в чистім полі.
("До коня")

Розлучить мене з тобою
Тільки що могила.
("Ой коли б хто знав...")

Козак той у світі,
Як голуб в дуброві,
Стогне та сумує!
("Голуб")

Серце в грудях задрижало,
Як вже хутір видно стало.
("Кохання")

Перелічені "опорні точки" великомасштабного образу світу в Забілі потужно метафоризовані й водночас вибудовані на глибинній народно-пісенній традиційній українській символіці. Отже, маємо справу з численними поетичними зразками ретроспективних практик. Вони, власне, й тримали стилістику української старовини, були важливим компонентом романтичної доби в українській літературі XIX століття, активно формували свідомісні орієнтації. В цьому відношенні тексти В.Забіли – це своєрідні орієнтири естетичної пам'яті.

Насамкінець – про астральну символіку в поезії Забіли (в нашому визначенні – про верхню просторову межу та її естетичне наповнення). Парадигматично для доби романтизму XIX століття і літературна, і реальна людина вважала своїми найближчими співчутливими духовними супутниками в лиху годину небо, зорі, місяць (барокова традиція). Культ астральної тріади, трансформований з барокової літератури, пробиває крізь чуттєву сферу і стає найсуттєвішою домінантою, що визначає стан буття ліричного героя, керує його поведінкою:

Мабуть, тоді він (коханий – С.Т) вже буде,
Як місяць ізійде...
Зійшов місяць, вже й високо,
Зірочки блищали...
("Сорока")

Навіть солярна символіка (образ сонця) в поезії В.Забіли відіграє службову функцію відтворення емоційного стану ліричного героя:

Кинешся, де гріє сонце, –
Хмарою закрий.
("Розлука")

Ти ж у мене на могилі,
Любий соловейко,
Щебечи, як сонце зійде,
Щебечи раненько.
("Пугач")

Висновок напрошується недвозначний: уся межова зона, весь змодельований поетом макропростір служать лише підсилювальним, увиразнювальним фоном для розкриття справжньої (в інтерпретації поета) світової трагедії, яка обрала для себе місце в іншому просторі, названого мікропростором або ж людською душею. На чуттєвому рівні поетові вдалося настільки зігперболізувати свій внутрішній простір і те, що в ньому діється, що весь світ при цьому здається піщинкою. В такий спосіб поет неусвідомлено здійснив дивні речі: з великого зробив мале, а з малого – велике.

А.М.Кайдаш

Ідіостиль Віктора Забіли в контексті міфологічної площини українського романтизму

Міф як система координат етнокультурного простору функціонує в художній творчості, формуючи специфіку ідіолекту письменників. Джерелом художнього ідіолекту виступає фонд міфологічних значень, які базуються на естетичному відображенні міфодійності. Особливим різновидом світобачення, чуттєвим уявленням про явища природи й суспільного життя є міфологічне мислення, яке набуває ознак "творення в уяві" [1, с. 15] суб'єктивної дійсності, що має за мету санкціонувати свідомість і поведінку.

Індивідуально-авторська система кодифікованих значень національної міфопоетики, спираючись на етнокультурну традицію, обумовлює творення специфічної моделі міфобуття. Авторська візія світу ґрунтується на глибокій системі доконтекстних знань, що формують цілісну поетичну структуру художньої творчості.

Етноміфологема як універсальний текстовий знак стала домінантою поетики романтизму, оскільки саме для українського художнього мовлення ХІХ ст. найбільш характерне "стимулювання уяви, звертання до демонічного та чудесного" [2, с. 74]. Романтичне письмо декодує систему міфологічних значень, ураховуючи специфіку національного світобачення, відповідно до етнологічних лінгвоментальних моделей. Таким чином, міфологічний універсум романтизму позначений системним моделюванням етнокультурного язичницького світу та глибокою художньою інтерпретацією концептів міфобуття.

Конститутивними елементами романтичної літератури є передусім ствердження національної основи художньої творчості, повернення до ціннісних глибин фольклору. Досліджуючи український романтизм, А.Шам-